

BEZPIECZEŃSTWO POLAKÓW w badaniach opinii społecznej

Agnieszka Brzeźniak

główny specjalista
Wydziału Analiz Gabinetu KGP

Każde państwo w trosce o własne bezpieczeństwo narodowe ustala zbiór wartości wewnętrznych i przyjmuje odpowiedni zespół środków zabezpieczających je przed wszelkiego rodzaju zagrożeniami. Mogą to być przedsięwzięcia podejmowane w ramach wewnętrznej funkcji państwa (np. wzmacnianie jego siły militarnej, gospodarczej, optymalizacja systemu społeczno-politycznego i stabilności politycznej), a także działania realizowane w ramach funkcji zewnętrznej (międzynarodowej)¹.

Funkcja wewnętrzna polega na zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa wewnątrz kraju, co osiąga się poprzez działanie organów administracyjnych państwa. Funkcja zewnętrzna natomiast objawia się poprzez działalność prowadzoną w zakresie stosunków z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi, a jej istotą jest ochrona interesów państwa prowadzona głównie przez jej służbę dyplomatyczną².

Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa spoczywa w Polsce na wielu podmiotach. Można je przypisać wszystkim organom administracji rządowej i samorządowej. W zakresie swoich kompetencji odpowiedzialność taką ponoszą również instytucje publiczne, organizacje i stowarzyszenia. Powszechnie jednak uznaje się, że ciężar odpowiedzialności za bezpieczeństwo wewnętrzne w głównej mierze spoczywa na Policji.

Częścią odpowiedzialności za bezpieczeństwo obciążone jest również społeczeństwo – obywatele naszego państwa funkcjonujący w różnego rodzaju grupach, wspólnotach, społecznościach oraz instytucjach. Jan Widacki podkreśla, że skuteczność działań policyjnych jest uwarunkowana współdziałaniem ze społeczeństwem. Dla zapewnienia poczucia bezpieczeństwa działania Policji muszą być wspierane działaniami społeczności lokalnych i samorządów. Działania Policji, innych instytucji i społeczności lokalnych muszą być ze sobą skoordynowane³.

Należy przyjąć, że oprócz wielu innych czynników, bezpieczeństwo w państwie wpływa na poczucie bezpieczeństwa osobistego. Mając na celu monitorowanie deklarowanego przez obywateli poczucia bezpieczeństwa, Policja bada ten obszar w różnych badaniach opinii – zarówno jakościowych, jak i ilościowych.

Z badania „Rola Policji i innych służb w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego”, przeprowadzonego w 2008 r. metodą FGI (zogniskowane wywiady grupowe) wynika, że poczucie bezpieczeństwa definiowane jest przede wszystkim w kategoriach fizycznego bezpieczeństwa osobistego oraz bezpieczeństwa mienia. Czuć się bezpiecznie, to znaczy nie obawiać się przestępstw z kategorii przestępczości pospolitej (np. napadu, pobicia, kradzieży). W spontanicznych wypowiedziach badanych nie występują w tym kontekście inne zagrożenia, np. w ruchu ulicznym.

Wypowiedzi badanych wskazują, że największe znaczenie dla ogólnego poziomu poczucia bezpieczeństwa ma sytuacja w miejscu zamieszkania. Miejsca publiczne można omijać, jeśli zachodzi obawa, że mogą tam zaistnieć jakieś zagrożenia, natomiast „u siebie” musi być bezpiecznie z założenia.

Potencjalne zagrożenia w miejscu zamieszkania i miejscu publicznym postrzegane są podobnie – głównie ze strony młodych ludzi lub nietrzeźwych. W miejscach publicznych jako większe postrzegane jest zagrożenie napadem rabunkowym czy zuchwałą kradzieżą, natomiast w miejscu zamieszkania wymieniane są w tym kontekście raczej incydenty o mniejszym ciężarze, np. zaczepki. Ogólnie rzecz biorąc, miejsce zamieszkania postrzegane jest jako bezpieczniejsze – jest znane, ewentualne zagrożenia są „oswojone”, łatwiej sobie z nimi radzić. Z drugiej strony, o ile w postrzeganych jako niebezpiecznych miejscach publicznych można po prostu nie być, o tyle ewentualnych zagrożeń w miejscu zamieszkania nie da się w ten sposób unikać. Bezpieczeństwo w miejscu zamieszkania wydaje się ważniejsze – ludzie chcą czuć się bezpiecznie przede wszystkim „u siebie”.

BEZPIECZEŃSTWO POLAKÓW

Służbą postrzeganą przez badanych jako w decydującym stopniu odpowiedzialną za tak rozumiane bezpieczeństwo obywateli jest Policja. Na tle innych służb (ABW, Straż Graniczna, CBA, Straż Miejska) zakres obowiązków i działania Policji są najbardziej znane. Warto podkreślić, że źródłem wiedzy i opinii o Policji jest – w przeciwieństwie do innych służb (poza Strażą Miejską) – przede wszystkim doświadczenie w kontaktach z Policją i obserwacja pracy policjantów. Obecność patroli policyjnych zarówno w okolicach miejsca zamieszkania, jak i w miejscach publicznych postrzegana jest jako istotny element wpływający na wzrost poczucia bezpieczeństwa – widok munduru policyjnego sprawia, że ludzie czują się bezpieczniej.

Warto podkreślić, że różnice w ocenie poziomu bezpieczeństwa i ocenie pracy Policji mają charakter pokoleniowy. Młodzież i dorośli stoją niejako „po dwóch stronach barykady”: dorośli upatrują zagrożeń ze strony młodzieży, w związku z czym z zadowoleniem przyjmują wszelkie prewencyjne działania Policji wymierzone w tę grupę, młodzież natomiast czuje się nękana przez Policję, co powoduje ich mniej pozytywne nastawienie do funkcjonariuszy.

Badania dotyczące poczucia bezpieczeństwa obywateli, od wielu lat, niezależnie od Policji przeprowadza również CBOS. Ostatnią edycję zrealizowano w kwietniu br. na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków (N=1027).

Jak wskazują wyniki, większość Polaków (66%) uznaje swój kraj za bezpieczny. Przeciwnego zdania jest 28% ankietowanych. Należy zauważyć, że w porównaniu z zeszłoroczną edycją badania Polacy czują się nieco mniej bezpiecznie – zmniejszył się odsetek osób twierdzących, że w Polsce żyje się bezpiecznie (o 4 p.p.), przy jednoczesnym wzroście odsetka badanych będących przeciwnego zdania (o 4 p.p.). Warto jednak zauważyć, że w ciągu ostatnich piętnastu lat opinie o Polsce w kontekście bezpieczeństwa diametralnie się zmieniły. W latach dziewięćdziesiątych zdecydowana większość respondentów wypowiadała się krytycznie na ten temat, ale od roku 2001 ich odsetek systematycznie i znacząco spadał. W roku 2007 proporcje odwróciły się, a odsetki badanych pozytywnie i negatywnie oceniających bezpieczeństwo publiczne ustabilizowały się.

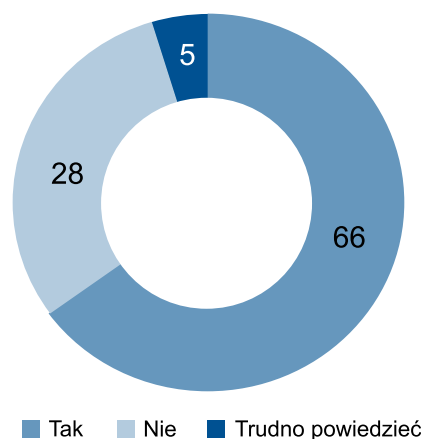
Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że w latach dziewięćdziesiątych na temat bezpieczeństwa w kraju zdecydowana większość respondentów wypowiadała się negatywnie. Od 2001 r. wyniki zaczęły się systematycznie poprawiać i od 2007 r. utrzymują się na zbliżonym, stabilnym poziomie (patrz wykresy 1 i 2).

Polacy wyżej oceniają bezpieczeństwo w okolicy miejsca swojego zamieszkania niż ogólnie w kraju. Niemal wszyscy ankietowani (88%) twierdzą, że miejsce, w którym mieszkają, można nazwać bezpiecznym i spokojnym. Warto zaznaczyć, że w stosunku do lat dziewięćdziesiątych znacząco poprawiły się opinie o bezpieczeństwie w miejscu zamieszkania. Od kilku lat utrzymuje się na stabilnym i bardzo wysokim poziomie (patrz wykres 3).

Większe od pozostałych poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania deklarują mieszkańcy wsi, natomiast mniejsze – mieszkańcy dużych miast. Na deklarowane poczucie bezpieczeństwa wpływ ma również sytuacja materialna ankietowanych – osoby zadowolone ze swoich warunków materialnych czują się bezpieczniej od tych, których sytuacja jest gorsza.

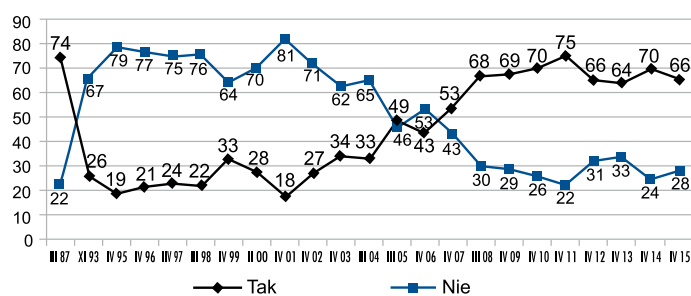
Badanych zapytano również, czy obawiają się, że oni lub ktoś z ich bliskich może paść ofiarą przestępstwa. Jak wskazują

Wykres 1. Czy Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie? (w%)

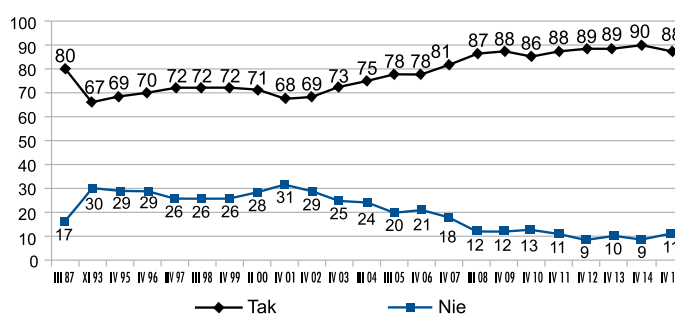
Źródło: CBOS, 16–22 kwietnia 2015 r., N=1027.

Wykres 2. Czy Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie? (w%)

Źródło: CBOS, 16–22 kwietnia 2015 r., N=1027.

Wykres 3. Czy miejsce, w którym Pan(i) mieszka, można nazwać bezpiecznym i spokojnym? (w%)

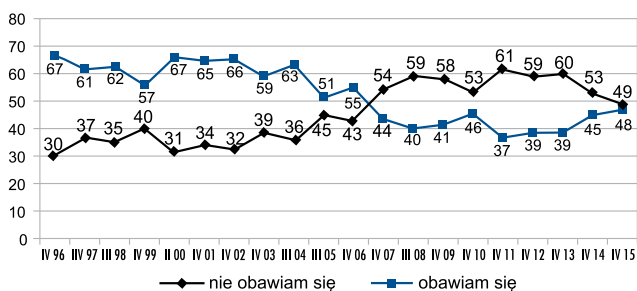

Źródło: CBOS, 16–22 kwietnia 2015 r., N=1027.

wyniki, o bezpieczeństwo swoich bliskich niepokoi się ponad połowa badanych (58%).

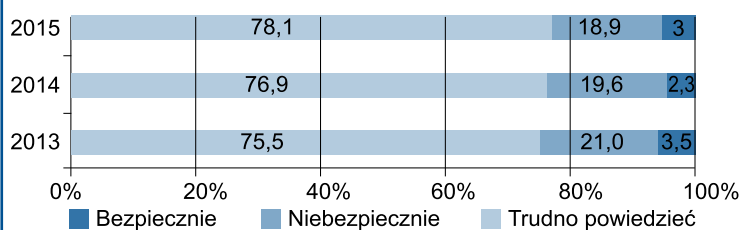
Polacy, w mniejszym stopniu niż o swoich bliskich, obawiają się o swoje bezpieczeństwo. Niemal połowa z nich (49%) nie boi się, że może paść ofiarą przestępstwa, natomiast 48% badanych ma odmienne odczucia – w porównaniu z zeszłorocznymi deklaracjami odsetek ten wzrósł o 3 p.p. (patrz wykres 4).

Wykres 4. Czy obawia się Pan(i) tego, że może się Pan(i) stać ofiarą przestępstwa? (w %)

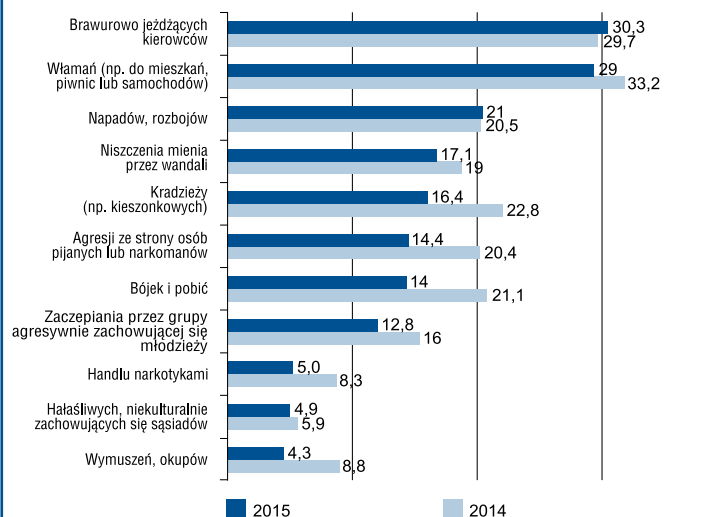
Źródło: CBOS, 16-22 kwietnia 2015 r., N=1027.

Wykres 5. Czy czuje się Pan/i bezpiecznie, spacerując w swojej okolicy po zmroku?

Źródło: Polskie Badanie Przystępczości, N = 17 000.

Wykres 6. Czego, jakich zagrożeń najbardziej obawia się Pan/i w pobliżu swego miejsca zamieszkania?

Źródło: Polskie Badanie Przystępczości, N= 17 000.

Poza wyżej wymienionymi badaniami, od 2007 r. na zlecenie Policji realizowane jest Polskie Badanie Przystępczości. Jego celem jest przede wszystkim poznanie społecznej oceny Policji, poczucia bezpieczeństwa, lęku przed przestępczością, a także oczekiwań w stosunku do Policji. W kilku edycjach część pytań skierowano również do ofiar przestępstw, a dotyczyły one m.in. przyczyn niezgłaszania przestępstw i poziomu zadowolenia z „obsługi” przez Policję.

Badanie przeprowadzane jest co roku w styczniu, bierze w nim udział 17 000 Polaków powyżej 15. roku życia (po 1000 osób na każde województwo i obszar objęty działaniem Komendy Stołecznej Policji). Próba pobierana jest w taki sposób, aby była reprezentatywna zarówno dla poszczególnych garnizonów, jak i dla Polski ogółem. Ostatnią (ósmą) edycję zrealizowano w styczniu 2015 r.

Na podstawie wyników ostatniej edycji można stwierdzić, że ponad trzy czwarte Polaków (78,1%) czuje się bezpiecznie podczas spacerów po zmroku w okolicy swojego miejsca zamieszkania. Brak poczucia bezpieczeństwa deklaruje niespełna jedna piąta badanych (18,9%). Jest to nieco lepszy wynik niż w roku ubiegłym (patrz wykres 5). Warto zauważyć, że bezpieczniej czują się mężczyźni i osoby lepiej wykształcone. Na poczucie bezpieczeństwa wpływ ma również miejsce zamieszkania respondentów (większe bezpieczeństwo deklarują mieszkańcy wsi) i wiek respondentów – im młodszy ankietyowani, tym częściej deklarują, że podczas spacerów po zmroku czują się bezpiecznie, oraz ocena sytuacji materialnej – bezpieczniej czują się osoby, które lepiej oceniają swoją sytuację materialną. Można stwierdzić, że mieszkańcy naszego kraju deklarują wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa, występują jednak różnice ze względu na region, który zamieszkują. Najbezpieczniej czują się mieszkańcy południowo-wschodniej Polski, m.in. województwa lubelskiego – 85,0% i podlaskiego – 84,5%, a także polskiego – 83,8%, natomiast najmniej bezpiecznie – mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego – 72,0%, łódzkiego – 72,6% i śląskiego – 73,0% (patrz mapa nr 1).

Jak wskazują wyniki ostatniej edycji Polskiego Badania Przystępczości, w porównaniu z ubiegłym rokiem zmniejszyły się obawy Polaków przed większością zagrożeń. Zgodnie z ich deklaracjami, obecnie największy strach budzi brawura kierowców, na którą wskazuje niemal jedna trzecia ankietyowanych (30,3%). Dużym zagrożeniem są również włamań, np. do mieszkań, piwnic lub samochodów (29,0%). Co piąty Polak boi się napadów i rozbojów (21,0%). Na pozostałe zagrożenia wskazuje mniej niż jedna piąta ogółu. Warto również zauważyć, że 22,2% ankietyowanych deklaruje, że nie obawia się niczego w pobliżu swojego miejsca zamieszkania (patrz wykres nr 6).

Można zaobserwować, że brawura kierowców stanowi większy problem na wsiach (37,5%) niż w miastach (25,8%). Występują również różnice w wypowiedziach respondentów z różnych części Polski. Zdecydowanie najczęściej na zagrożenie to wskazują mieszkańcy województwa podkarpackiego – 44,8%, natomiast najrzadziej – ankietyowani zamieszkujący województwo dolnośląskie – 19,9% (patrz mapa nr 2).

W przypadku włamań również występują różnice w wypowiedziach badanych ze względu na wielkość miejscowości. Sytuacja jest jednak odmienna niż w przypadku brawury kierowcy – im większą miejscowość zamieszkują ankietyowani, tym większy odsetek wskazań na to zagrożenie.

W przypadku miast powyżej 500 tysięcy mieszkańców jest to 43,6%, a w przypadku wsi – 24,2%. Można również zauważyć, że występują różnice ze względu na region – zdecydowanie największe obawy przed włamaniami mają osoby, które zamieszkują teren objęty działaniem Komendy Stołecznej Policji (44,7%), a najmniejszy – mieszkańcy województwa świętokrzyskiego (18,1%). Rzadziej od innych wskazują na to zagrożenie również ankietyowani z województw kujawsko-pomorskiego – 22,1% i zachodniopomorskiego – 22,2% (patrz mapa nr 3).

BEZPIECZEŃSTWO POLAKÓW

Największy strach przed napadami i rozbojami odczuwają badani z miast od 100 do 500 tysięcy mieszkańców i powyżej 500 tys. (odpowiednio 31,3% i 29,6%). Wśród mieszkańców wsi odsetek wskazań na to zagrożenie jest niemal dwukrotnie niższy (13,5%) niż wśród mieszkańców miast (25,8%). Znacznie częściej wskazują tak kobiety (24,7%) niż mężczyźni (16,9%). Największe obawy przed napadami odczuwają mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego (29,6%), a najmniejsze – mieszkańcy województwa lubelskiego – 10,0% (patrz mapa nr 4).

Poza oceną własnego poczucia bezpieczeństwa i określeniu swoich obaw, ankietowani oceniają również Policję. Warto tu zauważyć, że od kilku lat oceny skuteczności Policji w walce z przestępczością są stosunkowo wysokie i stabilne. W edycji ze stycznia 2015 r. wysokie oceny przyznaje 67,5% Polaków. Odmienne zdania jest co piąty badany. Najwięcej pozytywnych ocen w tym zakresie przyznają najmłodszy ankietowani (72,6%). Lepszą opinię na ten temat mają mieszkańcy wsi – 76,2% niż miast – 61,9% (patrz wykres 7).

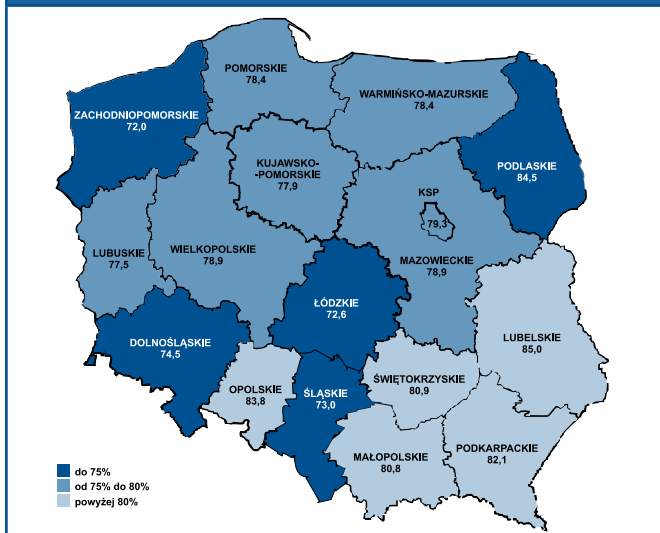
Policję za najbardziej skuteczną uważają mieszkańcy województwa podlaskiego (75,8%), lubelskiego (73,4%) i kujawsko-pomorskiego (73,1%), natomiast za najmniej skuteczną – ankietowani zamieszkujący obszar objęty działaniem Komendy Stołecznej Policji (58,8%).

Uczestnicy badania oceniali także pracę policjantów pełniących służbę w okolicy ich miejsca zamieszkania. Podobnie jak w ubiegłych latach, większość ankietowanych (69,4%) ocenia ją pozytywnie. Na oceny policjantów ma wpływ wielkość miejscowości (im większa miejscowość, którą zamieszkują ankietowani, tym mniej pozytywnych ocen) oraz wykształcenie (im wyższe wykształcenie, tym więcej dobrych ocen) – patrz wykres 8.

Pracę policjantów najwyżej oceniają mieszkańcy województw: lubelskiego (78,8%) i podlaskiego (77,2%), a najmniej – badani z województwa zachodniopomorskiego (59,9%) i obszaru objętego działaniem Komendy Stołecznej Policji (60,6%).

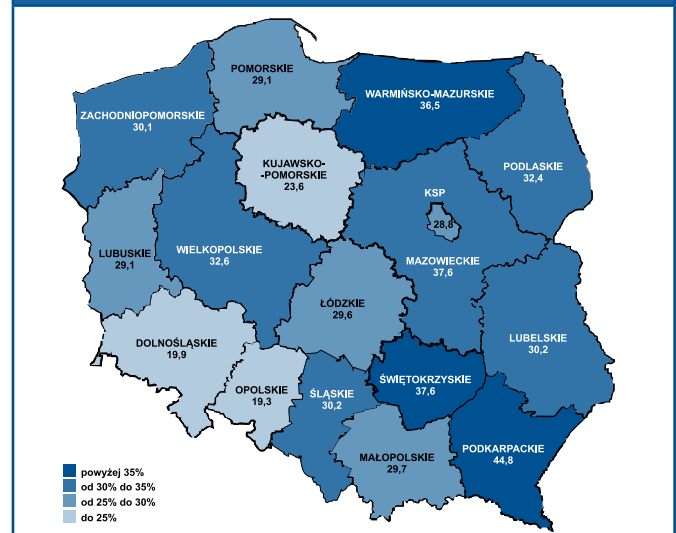
Badani mieli również możliwość wskazania swoich oczekiwań w stosunku do Policji. Jak się okazuje, najważniejsze

Mapa nr 1. Czy czuje się Pan/i bezpiecznie, spacerując w swojej okolicy po zmroku?

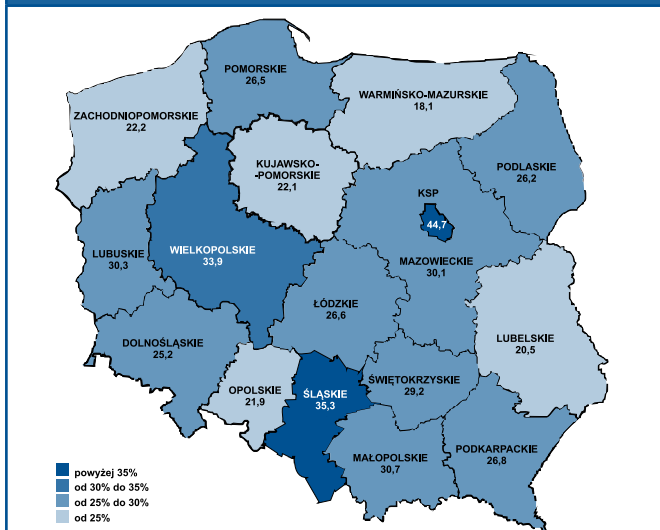
Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Mapa nr 2. Obawy Polaków przed brawurowo jeżdżącymi kierowcami

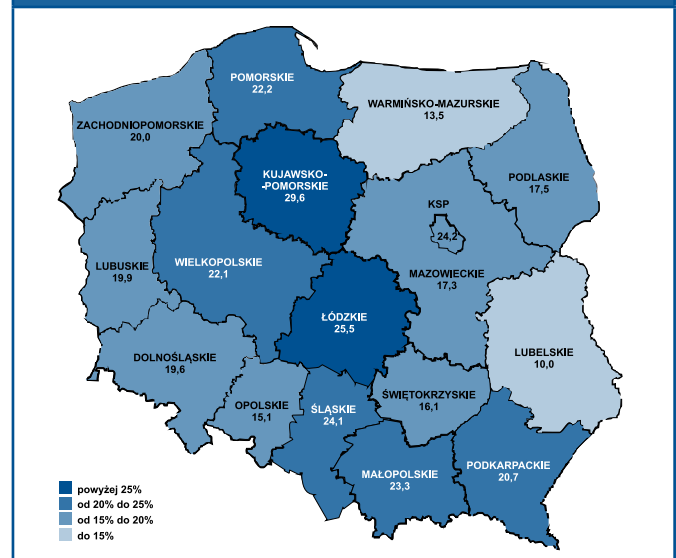
Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Mapa nr 3. Obawy Polaków przed włamaniami (np. do mieszkań, piwnic lub samochodów)

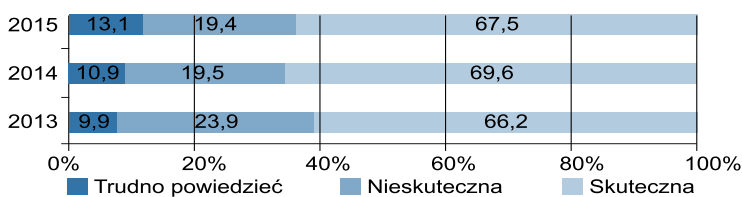
Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Mapa nr 4. Obawy Polaków przed napadami, rozbojami

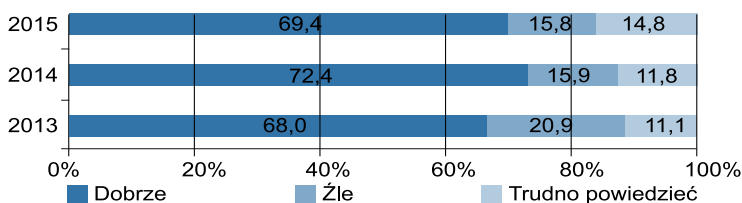
Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Wykres 7. Czy Policja jest skuteczna w walce z przestępczością?

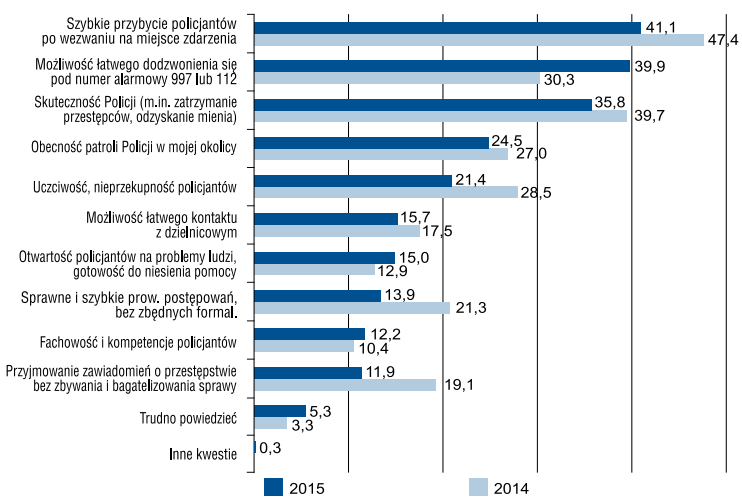
Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Wykres 8. Jak ocenia Pan/i pracę policjantów pełniących służbę?

Źródło: Polskie Badanie Przemocności, N= 17 000.

Wykres 9. Które kwestie związane z pracą Policji są dla Pana(i) osobście najważniejsze?

jest szybkie przybycie policjantów po wezwaniu na miejsce zdarzenia oraz możliwość łatwego dodzwonienia się pod numer alarmowy. Na obie kwestie wskazuje około dwie piąte ankietowanych (odpowiednio 41,1% i 39,9%). W porównaniu z ubiegłym rokiem, pierwsza z nich wskazywana jest częściej, a druga rzadziej. Dla ponad jednej trzeciej badanych (35,8%) istotna jest skuteczność Policji, a dla niemal jednej czwartej (24,5%) obecność patroli policyjnych w okolicy miejsca zamieszkania. Co piąty mieszkaniec naszego kraju (21,4%) twierdzi, że ważną kwestią jest uczciwość i nieprzekupność policjantów, warto jednak dodać, że odsetek wskazań na ten czynnik zmniejszył się w stosunku do ubiegłorocznej edycji badania (patrz wykres 9).

Jak wskazują wyniki wyżej wymienionych wyżej badań, można stwierdzić, że poczucie bezpieczeństwa Polaków jest duże. Warto jednak zaznaczyć, że bezpieczniej czujemy się w pobliżu swojego miejsca zamieszkania niż w przestrzeni publicz-

nej. Rolą Policji jest zapewnienie tego bezpieczeństwa i przeciwdziałanie zachowaniom negatywnym. Można stwierdzić, że społeczeństwo dobrze ocenia tę działalność. Należy podkreślić, że tego typu działania muszą brać pod uwagę zdanie opinii publicznej, zwłaszcza osób, które mieszkają na danym terenie. Społeczność lokalna jest taką społecznością, w której zachodzą wszelkie zjawiska dotyczące danej zbiorowości. Jednym z najważniejszych zjawisk jest zagrożenie przestępczością i społeczne poczucie bezpieczeństwa. Społeczność lokalna jest ważnym partnerem w tworzeniu i utrzymywaniu bezpieczeństwa lokalnego⁴. Dlatego więc, tak istotne jest bieżące monitorowanie opinii społecznej, m.in. poprzez przeprowadzanie badań opinii, w których ankietowani mogą wypowiedzieć się na temat swojego bezpieczeństwa, a także ocenić Policję i zgłosić swoje oczekiwania w stosunku do niej.

Warto zaznaczyć, że poza monitorowaniem poczucia bezpieczeństwa obywateli, wyniki badań dotyczących Policji są wykorzystywane m.in. w systemie oceny pracy Policji, a także przy określaniu kierunków pracy poszczególnych KWP/KSP, m.in. do budowy strategii wojewódzkich (obecnie Planów Działalności). Uwzględnianie w działaniach Policji opinii społecznej, może również wpływać pozytywnie na wizerunek formacji.

¹ R. Zięba, *Bezpieczeństwo narodowe*, w: *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 1997, s. 11.

² K. Wojtaszczyk, *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 2002, s. 22–24.

³ J. Widacki, *Profilaktyka społeczna-wprowadzenie w problematykę*, w: *Konferencja Bezpieczne Świętokrzyskie – dziś i jutro. Kielce-Sielpia 25–27 maja 2000. Materiały pokonferencyjne*, red. T. Cielecki, KWP Kielce 2000, s. 20.

⁴ E. Moczuk, *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 56.

Bibliografia

CBOS, *Aktualne problemy i wydarzenia*, 16–22 kwietnia 2015 r., N=1027.

Moczuk E., *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.

Opracowania własne na podstawie wyników Polskiego Badania Przemocności, zrealizowanego na przełomie stycznia i lutego 2015 r. przez GfK Polonia Sp. z o.o. na 17-tys. próbie dorosłych Polaków.

Widacki J., *Profilaktyka społeczna – wprowadzenie w problematykę*, w: *Konferencja Bezpieczne Świętokrzyskie – dziś i jutro. Kielce-Sielpia 25–27 maja 2000. Materiały pokonferencyjne*, red. T. Cielecki, KWP, Kielce 2000.

Wojtaszczyk K., *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 2002.

Zięba R., *Bezpieczeństwo narodowe*, w: *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 1997.

Summary

Safety of Poles in public opinion research

Safety of citizens is the main task of the Police. In order to monitor sense of security declared by Poles, the Police conduct public opinion research. This research is both quantitative and qualitative ordered by the Police or independently. Results are useful in the process of evaluation of the police work and in defining directions of actions taken by Provincial and Metropolitan Police Headquarters. The article presents results of selected research in this field.

Źródło: Joanna Łaszyn, WP CSP